

کوک گیت:

تعریف: "افتر شتاز بیوراں دے بقول" اوہ گیت
جیہڑے صدیاں توں سینہ بہ سینہ لوکاں دے دلی
وجہ سردے نیں تے کسے اک مصنف دی تخلیق دی
جائے سادی کوکائی دی تخلیقی عمل قرار دے جانے نیں
ایں گیتاں لہوں کوک گیت اکھیا جاندا اے۔

کوک گیتاں دیاں قسماں:

پنجاب دے کوک گیتاں

دی تعداد کافی زیادہ اے کیوں جے بندے دے تمن توں
رے رے صرن تکر دے گیت موجود نیں یعنی "لوری" توں
رے رے "سویں" تکر دے مختلف کوک گیتاں نے پنجاہی کوک
ادب وچ جنھا دنگل کھلا ری ہوئی اے۔ پچھو انہم کوک گیتاں۔
مثلاً: لوری، لولیاں، ماریا، ڈھوڑا، جلتی، کھلی، تھال
جھم، شہی، گڈھا، سٹھنیاں تے گھوڑیاں وغیرہ دا مختصر سروا
درج ذیل اے۔

لوری: صامتہ دا جذبہ دنیا دی پر قوم تے صلہ وچ

سا نگھا اے تے لوری کوک گیت ایسے جذبے نال منسوب
اے۔ لوری کوک گیت نئی عمر دے بالوں توں پہلان،
حب کران تے سوال واسطے کلیا جاندا اے۔

بقول افتر شتاز: "پچے دی ماں، کھن، یا زانی، داہی، گود وچ
رے رے نلے بالوں سوال تے پرچاں لئی جیڑی تھال نال
کھا پڑی مادے گیت کھاؤدی اے، لوری لیلاندا اے"

لوری دی مترنم آواز، صدف نئے تے موسیقیت توں اٹھماں دی
جھتا، اکل چاہیت، فطری محبت، دعا، سدھراں تے جھناواں

بچے توں دیا تے گزاردن دا ڈھنگ سلما اندی اے لورس
 گیت وچ وی مونیوےاں دی دنکا اڑنگل پائی چاندی اے
 مذہبی رنگ وچ دیکھی لوری دا اٹھونہ دیکھو
 اللہ توں والی ٹوں
 دینا ای تے پالیں لعل

۵ اکھر بلہر دیاوے دا پوا اٹک لیاوے دا
 باوی بپہرے جھڈے گی صان پونیاں وڑھی
 باوی صن پیاوے گی باوا بیٹھا کھلے گا
 فاکار کھڑ کھڑ سید گا

بولیاں:

پنجاب دی سرزمین سند اسپان وچ پھرتی اے
 تے لوگ گیت الیس سپان دیان دنک برنگیاں لومبیاں
 نین جینیاں دی چل دھک صدیاں بٹن مڑوں اچ وی
 لویں زروٹی اے۔ بولی لوگ گیت سی اینیاں وچوواں
 اے۔ بولی ان مصری دالیت اے جیڑا بڑا زور دا اے
 مقول گیت اے۔ بولی واحد تے بولیاں جمع اے بولی دا
 لفظ مطلب اے کلمات، قول، اکھی گل پر اصطلاح وچ
 ایدے قول مراد اے مصری نظم اے جیدے وچ
 جذبیاں دا پردہ موجود نیوے بٹن دے اعتبار نال
 بولی مختلف ترن لوگ گیت اے تے بولیاں گھڑن وراے
 انجام لڑکے گھرو جوان بیونڈے نین پر اپیدالیاں وچ
 نہیں بٹن ایدے وچ عرف گھروواں دی جذبات

ننگاری بیوہ سے بکدہ بولیاں وچ پر طرح دے صوفیہ معانی
بیاہنے جاسکدے نیں۔ مختلف رنگاں دیا بولیاں دے
مخوف و بلیو:

۵ ساڈا دیس سُیا گوں سارا جیے جیے کھوہ وگدے

۵ تن رنگ نہیں بھل دے ماہے خوش، جوانی

۵ گلے چھو نفوں سرور ادا تا، بندھی پنی ایت شگ گئی

۵ ترے لونگ داپیا لشکارا، پالیاں نے بل گدے

۵ اوتھے گدے گراں نفوں موٹی، جتھوں ہر اوپر ننگدے

۵ کتے ٹکریں تے حال سناواں، کھان وچ چند ڈال گئی

۵ مُنڈا موہ لیا تو تیاں والا، دھری داسد لہلہ

صاییا:

پنجابی وچ صاییا نوں مراد ایسا لوگ گیت اے

جیدے وچ سوانی والے عشقہ جذبات دا اظہار کیتا

گیا بیوہ۔ پنجابی وچ صاییا دا مطلب "چند روزگا" اے

صاییاں دا لفظ آگے "لا" ڈاک صاییا بیا گیا اے جیتر پنجابی

دا مصروف لوگ گیت اے۔ پر بعض لوگاں دا خیال اے

کہ صاییا نوں مراد جھان گالاں چراون والا اے تے ایہدے

نوں مراد ہی محبوب ای بیا جاندا اے۔

بنت دے اعتبار نال ایہہ ڈیڈ کھ صھرے دی

خوبصورت نظم بیوہ دی اے۔ پیرا ادھا مصرع عام طور تے

بے معنی بیوڈا اے تے قافیہ وی لوڈ پودی کرن واسطے

استعمال بیوڈا اے جدہ صاییاں دا جو مصرع مکمل اٹالی

بیوڈا اے جیتر مکمل مفہوم بیان کرن دے نال نال جذبات

دی بیان کردا اے۔ صاییاں دا خاص صوفیہ بھرت وچ چھوڈا

اے۔ ونگیاں ونگیو:

✓ دھیرے اناراں دے

ساڈا ڈکوشن کسُن کسُن، دھرنے تیرے پیراں دے

✓ سڑکے تے داریاں

اگے نین دسواں اللہ، پنجے امدت مساریاں

✓ کوٹھے تے ٹاں بولے

✓ جیٹھے آئی ماچھے دی، وچ میراوی ناں بولے

✓ سونے دا کھل مایا۔

لوکاں دیاں لکون اکھیاں، ساڈا دھندا اے دل نھایا۔

ڈھولا

ڈھولا پنجابی دا پراڻا تے مقبول لوک

گیت اے جیٹھا صدیاں دے پنڈے لے لے کر دا

سینہ بہ سینہ اک نسل توں ڈو جی نسل شکر تے ڈالگا

آدھیاں اے ڈھولے وچ خاص سوز تے تڑپ

پوڑی اے جیٹھی سنن دالیاں دے دل تے اثر کر جی

اے ڈھولا توں گیت بارے لوکاں دیاں مختلف

دواں نین کجھ لوکاں دا خیال اے ادا تعلق

عشقہ داستان "ڈھول مارو" ناں اے تے بعض

"ڈھول تے سمی" دی داستان توں تھلپیاں دسدے

نین جڈہ بعض دا خیال اے کہ ڈھول پنجاب دا پرانا

لوگ سازاے بنجاں دے وسنگ خوشی دا اظہار ڈھول
 وجاں تے گنگڑے پاں کردے نہیں ہتے او سے ڈھول توں
 ڈھولا لوگ گیت بنیا اے ایس ڈھول توں ای ڈھولا
 ڈھول پائی، ڈھولن، ڈھول سپاسی، ڈھول اظہار ڈھول
 یاد دے لفظ بنے نہیں میراں لہلہ لہو لہو لہو لہو لہو
 اگے الف دا او ادھارے ڈھولا پنا یا کیا اے جیندے توں

مراد اے محبوب، سچن و پتیرہ
 ڈھولا گیت گان لئی سے سال، چٹے، گڈے
 بالتری تے محسوری لوڑ نہیں بیوندی گاؤں والا آواز دے
 تیا میراں مال ای سہو کچھ کردا اے - پروفیسر شاد بھوان
 دی تحقیق مطالق ڈھولے کئی قسم دے بیوندے نیں مثلاً
 رصاصی، صفیری، کال دے ڈھولے، یوسفی، جسنی ڈھول
 رائے احمد خاں گھل تے انگریزی ڈھولے جسنی ڈھولے
 ڈھولا اظہار ڈھولے۔

۵ اوہ لہلہ تے اچ تھیا۔
 جیوں طارے تے لہلہ اے کھلہا باز شکاری
 ڈھولیاں تے کھولے لہو لہو لہو۔

۵ سالوں جانے تے بھانوں نہ جانے
 میرا ڈھول جو انیاں مانے

۵ میں ایتھے صیرا سویرے
 صیرا بیل دل پیا اوردے
 دھن صیرا کرا، قیوے ڈھولا

انسیاں لوں لور ڈھولا
 نلی نلی کپور ڈھولا
 قصابی دور ڈھولا
 مڑا مڑا فرور ڈھولا

جگنی

جگنی پنجاب دا اک مقبول لوک گیت ہے
 اصل وجہ جگنی اک زینوداناں اے تے مگدے دے
 تصویریاں لگانی لوں ہی جگنی آکھیا جاندا ہے
 ایہ لوک گیت آوازہ گری، کھین، ٹران تے
 سیلت دا دوجاں اے۔ جگنی تلاش تے بھال
 دا گیت ہی اے جگنی گیت وجہ موضوع
 سمویا مسکدا ہے جدت، وقت، منقبت، پی،
 وچھوڑا، موسماں، دتاں تے فصلان دے
 ذکر توں علاوہ سیاسی، سماجی، (قتلیا دی) تے
 تاریخی موضوعات وی جگنی وجہ بیان کیتے جا
 سکدے نیں۔ انگریز دے خلاف لٹری حاکم
 وجہ ذیل جگنی وجہ وی لکھو۔

✓ صبری جگنی دے دھارے چار

فرنگی کسے داریار

ایس لوں کھجے نیرہ ہار

او بھاٹی میریا جگنی لہندی لکے

او شیر میریا جگنی لہندی لکے

جگتی جاوڑی سی ہوئی
 جڈاں لپد سویا کے چوٹی
 او تھے رو رو تھلی ہوئی
 پیر صیریا جگتی کندی لے
 جیسی نام ساش ڈالیتی لے

جھلا:

جھلا لوک گیت اب سے پتھ دی اتلو ٹھی نون
 می جھلا آگدے نین۔ ایہ اوہ زبور اب جیہ اتبادلہ
 عاشق سے مصروف دے و جکار نشانی دے طور
 پوندراے جھلا اک رضافوی گیت لے پر ایہ توج
 پیاد، محبت سے عشق توں علاوہ پر طرہ دا مونسوہک
 بیانہ جاسکدے نین۔ جھلا گیت توج مہنر عیاں دی
 کوئی پابندی اینیں سو ندی۔ جھلا گیت دا تھوندہ دیکھو۔

جھلا پیری لور لے
 گھر ساہی دا دور لے
 و نچنا تان فرور لے
 اڈان بن سے طوطا
 جتھے صاحب بھوتا۔

ککلی:

ککلی ایسا لوک گیت اب جیہ لوک ناچتے
 بعض لوکان دے مطابق لوک کھڈا لے۔ ککلی لوک
 دی شغل توج لیتو پیا پیراں دیا اڈیاں گایا جان والا گیت
 انہ عام طور تے دو کریمیاں ہتھان توج پتھیا کے پیراں دیاں

انہاں چک کے تے پنچے زمین اوتے جہاں گول جارتے
 وچ گھوڑیاں نیں تے نال دے نال گیت گاہنڈیاں نیں
 گول عام طور پر تلبیاں بالواریاں دالوں گیت تے کورس
 رے پر ایہ دے وچ مختلف موصوفات اسی بیانے جا سلمے

کھلی کلیر دی پکیرے ویردی
 دوپٹہ میرے بھائی دافنیہ کوئیہ جوا جی خا

تھال

تھال جواں بیویاں کڑیاں رے معصوم
 جت بیان دے اظہار داکیت تے کھیڈا رے
 انیک گیت گیندیاں گھوڑ نال کھیڈ دیاں بیویا
 گایا جانتا رے پیلوں اک تری گیت لوز
 بیہ نال اچھال دی رے تے گا ندی رے جہوں
 گیند او رے پتھوں جو جی گول جانتا رے تے
 اوہ وی رنج ری اچھال دی تے گا ندی رے رنج پورا
 چکر بیو جان مگروں "آں حال پورا بیویا تھال" دے
 بعل دل کے گائے جانتے نیں۔ دیکھیا کھیناں دا
 صاحبیاں بننے کھراواں نال پیار ایس گیت وچوں
 جہلدا نظر آندا آے۔ مثلاً پتھوں

کھو وچ پانی ماں صبری رانی
 بیو میرا آب بیٹو گھوڑا ناڈہ
 چاندی دیا پوڈیاں سونے حادر وارہ
 آں حال پورا بیویا تھال

وہ پر آیا تھا کہ وہ بڑی دینی پاک
کھائی آتے تھے نہیں تے نوکری تے جا
آل سال پور پیدا کمال

جھڑ:

جھڑ پنجاب دا پرین لوک گیت تے ناچ اے
جھڑ متھ دے گن زیور نوں وی آکھیا جاندا اے
ایہ خاص عورتاں دا گیت اے پر سہ ویدے مرد تے
عورتاں ملے وی لکھندے تے ٹپدے تیں پر ایس
گیت وچ بھول وار وادی لگا عورتاں تیں زرعی زندگی
وچ رنگ جھڑ تے بھول دا صلاح نظر ہو۔

عورت: میں جو تیتوں آکھیا کھتیاں دے وچ آکھلا
میں گوڈا لکی پیلیاں نوں کیا دے کٹو کھو جا کھلا

مرد: میں جو تیتوں آکھیا توں کھتیاں وچ آکھلا
کنن جو بیجاں میں تروے توں پائی دیندی
جا کھلا

سٹی:

پنجاب وچ سٹی دا لفظ محبوبہ لئی ورتیا جاندا
بعض لوکان جاضیاں لے کہ سٹی پنجاب دئی زھانڈی
وہ استان "ڈھول سٹی" دی پیروین دانان اے جس تے اپنے
محبوب "ڈھول" دے وچو ڈے وچ پا کھلاں وائلوں جتنا
شروع کردتا توں بھولوں ای ایس گیت دی ابترا پووے۔
ذوچی رائے دے مطابق سٹی دا مطلب "سہیلی" اے تے
انج سٹی گیت تے ناچ دا مطلب پھوپھی "سہیلیاں" دا گیت
تے ناچ "ایہ گیت کھل دے خلاقی دا مصروف گیت تے ناچ اے

ایہ گیت ڈھوک دی تھاپ اتے گایا جاندا ہے
نال دے نال چیا جاندا ہے

۵ انگھیاں دے گل ٹلیاں نی سھیب
صیں سپر مناوں فلیاں نی سھیب

۵ صیں شیری سھیں کھڑے بل جوڑ ایو میرے ڈھوک
صیں شیری سھیں سوڑا جڈے کھیت نبو میرے ڈھوک
صیں شیری سھیں حاتی کھڑے بالیاں ایو میرے ڈھوک

گڈھا:

گڈھا لوک ناچ دے نال گایا جان، والا گیت ایسے
دے لفظی معنی تاڑی وجاوں دے نین پھٹیاں داں چانڈیا
داں تاں وچ بیاں خوشی دے موقع تے گل داڑھ بنا کے
نچدیاں بیوئیاں گڈھا گیت گانڈیاں نین تے تاڑیاں
ہی وجانڈیاں نین لہہا دے بول و بلیو۔

۵ بانہ صرے بانج لواریا وچ ہا یا مانی

لوٹے لوٹے پانی دیوں کھلاک بیٹا ڈالی

دھری کداری دا دل کچھ دے دی لالی

سٹھیاں!

ظنیرہ تے مزاجیہ لوک گیت ایسے جوں
بادات زوی وایاں دے گرا پڑ دی ایسے تے ٹرمان، سو اندیا
سٹھیاں گرا جھیاں تے لہہ دے دا استقبال کر دیاں تیں آپ
مذاق نض وازی گانھاں منہ تے شکر وی ایو چانڈا ایسے پر اپناں گلا
غل آقا مذاق دی دھیریا

گھوڑیاں

وہا شادی دے موقعے دا گیت اے۔ جوں لایا
سرے گاٹے بنو گے گھوڑی اتے سپیندا اے ادس ویلے بھیناں
پر جائیاں گھوڑی دی واک پھر کے گھوڑیاں کا ندیاں قس تے
نال نتر صد پو ائی تے واک پھر اتی دالاک می لیندیاں تیں

۵ دیاں دا دابہ

صیرے بابل دا پیارا

اصیری دے دل دا سبارا

نی ویر صیرا گھوڑی چر گھیا

بھیناں واکاں پھر دیاں نی

چر گھوڑی چر گھیا

بھیناں پھر دی واک

پنچ دے پئے بھیناں دالاک -

چیلن

پنجاچی وچ جن جنوں لے لے صرون تکر دے گیت

موجود تیں زندگی دا آغا تے دے جن تے گھوڑیاں گان

نال پوند اے جہ نہ انسان دی صورت تے وین پاتے جان دے

تیں۔ ایس نوں سیا پیاں الا تیاں وی آگدے تیں۔

ایہ اصل فرج گیت تے نہیں اے پر ہر صنوع تے خاص گیت

دی توجہ توں ایہ نوں ہی گیتاں وچ مشاغل کریا گیا اے۔

کسے جو ان مرد دی مرگ تے پاتے جال واک وین دا گونہ

۵ تیرے نیکے نیکے بال پاتے پاتے شیرا

ایہناں لڑن لبندوں پال پاتے پاتے شیرا

تینوں روہنی تیری نار پاتے پاتے شیرا

Date: _____

گیوں بڑھیں ماں نفل مار جائے یاں شیر اپاٹے یاں شیر
شیرے پیو دا پھر دا اباں یاں شیر اپاٹے یاں شیر
کیوں نہ سے گھوڑا ناں یاں شیر اپاٹے یاں شیر